

מסורת הש"ס
א. תוספתא עוקצין פ"ב,ח.

גרסות

האי במאי אוקים לה
בכתי"מ: **הא במאי מוקים לה.**

אימא בשומר איבעית אימא ביד בכתי"מ: אבי"א ביד אבי"א בשומר.

כרבי יהודה בן נקוסא יש בכתי"מ: כיהודה בן נקוסא. ורבי יוחנן אמר כולה ביד והוא דאמר כתנא קמא יש כתי"מ שחסרות בהם מלים אלה.

תא שמע רבי יהודה אומר קולית בכתי"מ: ת"ש קולית.

גורת יש בכתי"מ: גורר את. עליה אלא כפול בכתי"מ: עליה כזית בשר אלא כפול ויש בכתי"מ: אין עליה בשר אלא כפול.

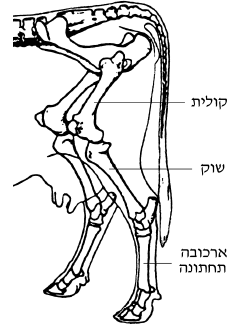
והוא דאמר כרבי יהודה בכתי"מ: והוא דאמר כתנא קמא.

בשומר כאחרים בכתי"מ: בשומר והוא דאמר כאחרים.

ורבי יוחנן אמר כולה בשומר והוא דאמר כאחרים יש כתי"מ שחסרות בהם מלים אלה.

העולם

קולית
עצם היד, עצם ארוכה שלראשה יש צורה כדורית.

אישים

ר' יהודה בן נקוסא
ר' יהודה בן נקוסא (תקרא לעתים יהודה בן נקוסא, וכן: בן קנסא) הינו בן דורו של רבי (וכנראה צעיר ממנו), וכרבים מחכמי הדור למד תורה מפי רבי. ואולם, הוא קיבל ומסר דברים בשם אחרים מחכמי הדור הקודם שהיו כנראה רבותני המובהקים. דבריו נזכרים בכמה מקומות בתלמוד הבבלי והירושלמי. במדרש מסופר עליו שהיה מתוכח עם המינים, ומנצחם בוויכוח.

ועתה מפרטים את השאלה: לשיטת רב האומר שאין יד לפחות מכזית, וכן שאין שומר לפחות מכפול, **האי [זו] הברייתא במאי אוקים לה** [במה]. באיזה אופן הוא מעמיד אותה? שהרי **אי [אם] מדובר בה באחת מהעצמות הללו שאין בה כל מח (הנאכל), ואין היא משמשת אלא כיד לבשר (ששיעורו הוא כחצי זית) שעליה – קשיא רישא** [קשה תחילתה של הברייתא] מדברי התנא הראשון שאמר שנטמא הבית בטומאת אוהל – הרי שיש יד לטומאה לפחות מכזית. ואי [אם] מדובר בברייתא זו בעצם שיש בה מח בצידה האחד, והריהי משמשת כשומר לדבר הנאכל אף ששיעורו הוא פחות מכזית – **קשיא סיפא** [קשה סופה של הברייתא]. מדברי יהודה בן נקוסא המטרה מטומאת אוהל – הרי שאין שומר לפחות מכזית, בעוד שלשיטת רב יש שומר לפחות מכזית! ומשיבים: **איבעית אימא** [אם תרצה אמור] שרב מעמיד את הברייתא בעצם המשמשת כשומר, **איבעית אימא** [אם תרצה אמור] שרב מעמיד את הברייתא בעצם המשמשת כיד. ומפרטים: **אימא** [אם תרצה אמור] שמדובר בעצם המשמשת כיד, והוא רב אמר כדעת ר' יהודה בן נקוסא, המטרה את הבית מטומאת אוהל, שהוא סבור שאין יד לפחות מכזית. **ואיבעית אימא** [ואם תרצה אמור] שמדובר בעצם המשמשת כשומר, והוא רב אמר כדעת ר' יוחנן אמר כי בכל הברייתא כולה מדובר בעצם המשמשת כיד, והוא ר' יוחנן אמר את שיטתו כדעת תנא קמא [התנא הראשון]. המטמא את הבית, שהוא סבור שיש יד לפחות מכזית. ושלא כדעת יהודה בן נקוסא המטרה את הבית שהוא סבור שאין יד לפחות מכזית. ולענין מחלוקתם של רב ור' יוחנן מציעים: **תא שמע** [בוא ושמע] רביה מן הברייתא שלא כשיטת רב, שכן שנינו שר' יהודה אומר כי **הקולית** (עצם היד) **שיש עליה כזית בשר** – כזית הבשר גוררת (מושכת אחריה) את הקולית כולה לענין הטומאה, שאם נגע שרץ בכל מקום שהוא בקולית – הריהי נטמאת בכך. **אחרים אומרים כי אפילו אם אין עליה על הקולית אלא בשר ששיעורו כפול בלבד** – הבשר גוררת את הקולית כולה לטומאה. ומעתה יש להקשות לשיטת רב: **האי [זו] הברייתא, במאי מוקים לה** [במה]. באיזה אופן הוא מעמיד אותה? **אי [אם] מדובר בקולית המשמשת כיד לבשר שעליה – קשיא סיפא** [קשה סוף הברייתא]. משיטת אחרים הסבורים שאפילו אם לא היה בקולית אלא כפול בשר, הריהי משמשת כיד להכנסת טומאה. ושלא כשיטת רב האומר שאין יד לפחות מכזית. ואי [אם] מדובר בברייתא זו בקולית המשמשת כשומר לבשר שבה – **קשיא רישא** [קשה תחילת הברייתא]. משיטתו של ר' יהודה האומר שרק אם על הקולית כזית בשר הריהי מטמאת, שלא כשיטת רב האומר שיש שומר בפחות מכזית! ומשיבים: **איבעית אימא** [אם תרצה אמור] שמדובר בברייתא בקולית המשמשת כיד לבשר שעליה – **והוא רב אמר את שיטתו כדעת ר' יהודה הסבור שרק אם יש על הקולית כזית בשר נטמאת כל הקולית, ואולם אם יש עליה פחות מכזית** – אין היא [אם] שמדובר בברייתא בקולית המשמשת כשומר לבשר שעליה – ושיטת רב היא כשיטת ר' יהודה. ואילו ר' יוחנן אמר כי בכל הברייתא כולה מדובר בקולית המשמשת כשומר לבשר שבה, והוא ר' יוחנן אמר את שיטתו כדעת אחרים הסבורים שיש שומר בשיעור כפול. ושלא כדעת ר' יהודה הסבור שאין שומר אלא בכזית. ומקשים על הסבר זה בשיטת ר' יוחנן: כיצד מעמיד ר' יוחנן את שיטתו כדעת אחרים, הא [הרי] רק בשיעור "כפול" קא אמרי [הם אומרים כ]219? שיש שומר, ואילו ר' יוחנן אומר שיש שומר אפילו בפחות מכפול!

ורב, האי במאי אוקים לה? אי ביד – קשיא רישא, אי בשומר – קשיא סיפא! איבעית אימא בשומר, איבעית אימא ביד. איבעית אימא ביד, והוא דאמר – פרבי יהודה בן נקוסא. ואיבעית אימא בשומר, והוא דאמר – כתנא קמא. ורבי יוחנן אמר: כולה ביד, והוא דאמר – כתנא קמא. תא שמע, רבי יהודה אומר: "קולית שיש עליה כזית בשר – גוררת כולה לטומאה. אחרים אומרים: אפילו אין עליה אלא כפול – גוררת כולה לטומאה. ורב, האי במאי מוקים לה? אי ביד – קשיא סיפא, אי בשומר – קשיא רישא! איבעית אימא ביד – והוא דאמר פרבי יהודה, ואיבעית אימא בשומר – פאחרים. ורבי יוחנן אמר: כולה בשומר, והוא דאמר – פאחרים. – אחרים? הא כפול קא אמרי!

– **בין צד בין צומר ליכא לאוקמא** – דלס כן, רב דלמר קמאן? הא רב – **צד מטהר וצומר מטמא, ותנא קמא** – מטמא צמרייהו, ורבי יהודה בן נקוסא – מטהר צמרייהו! אלא כדלמא מוקים, וקאים כד מייניהו. איבעית אימא צד קאי, והוא דלמר כרבי יהודה. אכל צומר, אפילו רבי יהודה מודי. ואיבעית אימא בשומר – מוקי לה.

תוספות

ורב במאי מוקי לה אי ביד קשיא רישא – הוה מצי למימר "לרבי יוחנן, אי ביד אי בשומר – קשיא סיפא". ולא קושיא גמורה היא דמקשה לרב, אלא פירוש בעלמא דמפרש מילתיה אליבא דכולהו תנאי.

ורבי יוחנן אמר כולה ביד וכתנא קמא – הוה מצי למימר: "כולה בשומר, וכתנא קמא". דלתנא קמא אפילו בשלשה עצמות שיש בכל אחד פחות מכפול – מצטרפין לכזית. ושני עצמות דנקט – להודיען כח דרבי יהודה בן נקוסא. אלא משום דאמר התלמוד לרב "אי ביד קשיא רישא" קאמר דרבי יוחנן מוקי לה ביד, ולא קשיא רישא, הוא הדין בשומר. ומשום דלרבי יוחנן אתי ספיר בין ביד בין בשומר כתנא קמא, דייק מעיקרא אליבא דרב.

ורבי יוחנן אמר כולה בשומר והוא דאמר כאחרים – וביד לא בעי לאוקומי, אף על גב דהוה ניחא טפי, כדפירש בקונטרס – משום דמשמע דבשומר מייירי. והא דמוקי לה ביד לרב – כי היכי דליקום כרבי יהודה, דהלכתא כוותיה לגבי רבי מאיר, ד"אחרים" היינו רבי מאיר.

נטמאת, שכן אין יד לפחות מכזית, וכשיטת רב. **ואיבעית אימא** [ואם תרצה אמור] שמדובר בברייתא בקולית המשמשת כשומר לבשר שעליה – ושיטת רב היא כשיטת אחרים בברייתא הסבורים שיש שומר בפחות מכזית, ושלא כשיטת ר' יהודה. ואילו ר' יוחנן אמר כי בכל הברייתא כולה מדובר בקולית המשמשת כשומר לבשר שבה, והוא ר' יוחנן אמר את שיטתו כדעת אחרים הסבורים שיש שומר בשיעור כפול. ושלא כדעת ר' יהודה הסבור שאין שומר אלא בכזית. ומקשים על הסבר זה בשיטת ר' יוחנן: כיצד מעמיד ר' יוחנן את שיטתו כדעת אחרים, הא [הרי] רק בשיעור "כפול" קא אמרי [הם אומרים כ]219? שיש שומר, ואילו ר' יוחנן אומר שיש שומר אפילו בפחות מכפול!

עיונים

ורב נחלקו ראשונים בהסבר דעתו של רב האומר שאין יד בפחות מכזית, ואין שומר בפחות מכפול. יש שאמרו ששיעורים אלה של כזית וכפול הריהם דברים שיש בהם חשיבות, ומן הסברה אמר רב שאלה הם דרגות החשיבות לענין יד ושומר (רש"י). ואחרים כתבו כי אין יד בפחות מכזית – שכן זהו שיעור הטומאה בבילה ובמת, ואין שומר בפחות מכפול – כי אין שומר אלא בשיעור זרע גדול, שהוא פול, וכמו שנאמר "על כל זרע וזרע", שמכתוב זה נלמד דין שומר, ולמד שהכוונה לזרע הגדול ביותר, שהוא זרע הפול (רמב"ן). והקשו על הסבר זה, שכן מדוע אחז רב דווקא בשיעור טומאה זו של כזית (שהוא שיעור אמצעי בשיעורי הטומאות) ולא אחז בשיעור ביצה (שהוא השיעור הגדול בשיעורי הטומאות) או בשיעור כעדשה (שהוא השיעור הקטן שבהם), בעוד שביחס לשיעור שומר אחז דווקא את השיעור הגדול שבין הזרעים, שהוא הפול. והיה לו לאחוז בזה ובה בשיעור המחמיר, שהוא השיעור הקטן, שבכעדשה (רשב"א). ויש שהשיבו כי אחז רב בשיעור כזית, משום שכלל הוא שכל הלכה שלא נאמר בה שיעור אחר, וגם בדברים שאין בעניני אכילה – סתם שיעורי תורה הוא בכזית (מנ"ח. יו"ט).

ורב האי במאי אוקים לה כתבו המפרשים שדרך שהקשו לרב כן קשה הברייתא אף לר' יוחנן. שהרי אם הברייתא עוסקת בעצם המשמשת כיד – קשה מדברי יהודה בן נקוסא המטרה את הבית משום שאין בבשר עצמו שיעור כזית, ושלא כשיטת ר' יוחנן המטמא ביד אפילו בפחות מכזית. ואם הברייתא עוסקת בעצם המשמשת כשומר – קשה אף מדברי התנא הראשון, שהרי הוא מטמא את הבית בשני חצאי זית, ומכאן משמע שאם יש הרבה עצמות שאין בכל אחת מהן כפול, אין הבית נטמא בכך, ואילו ר' יוחנן סובר שיש שומר אף בפחות מכזית (רש"י, תוס').

אכן כתבו ראשונים כי בעיקרו של דבר אין זו קושיה של ממש ("קושיה גמורה") על רב (ובדומה לכך, על ר' יוחנן), אלא הריהי באה כהצעת דברים לצורך בירור דעות רב ור' יוחנן (תוס'). ולכן כוונת בעיקר הדברים לשיטת רב, שיכול הוא להעמיד את שיטתו הן כדעת יהודה בן נקוסא והן כדעת התנא הראשון. ואילו לדעת ר' יוחנן אין הברייתא מוסברת אלא כדעת התנא הראשון. ועוד אמרו שכיון שרב נחשב כתנא, ובעיקרו של דבר יכול הוא כתנא לחלוק על תנאים אחרים, לכך כיוון בשיטתו לבירורה של הברייתא, על מנת שלא היא אחד מהתנאים שבה חלוק עליו (רש"י).

אי בשומר שהבשר הנמצא בעצם הוא המח שבתוכה, והעצם משמשת לו כשומר. אכן התקשו בדבר ראשונים, שהרי אותו החלק של העצם הנכנס לבית אינו שומר למח שבתוכו,

קולית שיש עליה כזית בשר... אלא כפול קולית שהיה עליה בשר, אפילו כפול, הריהו גורר את כולה לטומאה. כדעת אחרים. (רמב"ם ספר טהרה הלכות טומאת אוכלין פ"ה ה"טז).

אורה ההלכה

קולית שיש עליה כזית בשר... אלא כפול קולית שהיה עליה בשר, אפילו כפול, הריהו גורר את כולה לטומאה. כדעת אחרים. (רמב"ם ספר טהרה הלכות טומאת אוכלין פ"ה ה"טז).

והוא דאמר כתנא קמא – וצד, אפילו תנא קמא מודי. ורבי יוחנן – מוקי לה ציד, ואשמעינן תנא קמא דיש יד לפחות מכזית. דלי צשומר – אפילו צארבע עלמות נמי הוי מטמא, דיש שומר לפחות מכפול. אלא ציד קא, הילכך צעי חזי זית, דינהוי מיהא כפול. דמודי רבי יוחנן דאין יד לפחות מכפול, כדפרישית לעיל מדלא עריב ותנא להו. צשומר לא מצי לאוקומה – דקשיא ליה: אס כן, אפילו ארבע עלמות נמי, דיש שומר לפחות מכפול. קולית – הוא עגס עליון של ירך וכו' מוח תמיד. *רדונדי"ל צלעו. גורר את כולה לטומאה – אוחו זית גורר את כל הקולית לטומאה. שאס היה עם כציה אולין, ונגע השרץ צה צלל מקום שצה – טומא. קשיא סיפא – דאחרים, דהאמר רב: אין יד לפחות מכזית! אי בשומר קשיא רישא – דקאמר תנא קמא: כזית – אין, צליי מכזית – לא. ורב אמר: אין שומר לפחות מכפול, הא לכפול – יש שומר! ורבי יוחנן אמר לך כולה בשומר והוא דאמר כאחרים – דיש שומר מיהא לפחות מכזית. הא כפול קאמרי – ורבי יוחנן אמר: יש שומר לפחות מכפול. אמרי אינהו נמי שיעור – ולעולם לפחות מכפול נמי אמרי. וכל שכן דלי הוי מוקי לה רבי יוחנן ציד, הוי ניחא ליה טפי, הואיל והוא דאמר כאחרים. אלא משום דקתני "קולית", ולא נקט עגס אחר – אי הוי מוקי לה ציד, ודוקא כפול קאמרי אחרים, הוי מקשינן

ליה: והא "קולית" קתני, וסמס קולית שומר היא, ואפילו הכי קאמרי אחרים כפול! ורבי יוחנן הכי גמיר לה דאחרים לאו דוקא כפול אמרו, כדאמר לקמן, רבי יוחנן אמר: אין זה שיעור, הילכך מוקי לה צשומר. דיקא נמי דבשומר עסקינן מדקתני קולית – וסמס קולית יש צה מוח. אתמר רבי חנינא אמר – האי "כפול" דקאמרי אחרים – דוקא קאמרי, וזה הוא שיעור. דצליי מכפול ליכא שומר, כרב. אין זה שיעור – לאו דוקא קאמרי. רבי אלעזר בן עזריה מטהר – צשומר של פול דלאו שומר הוא כגון אותן השרצטיס שהפוליס גדלין צהן. *קוש"ט צלעו, מפני שהפולין גסין ואין לרייזין לשומר, דנוח למשמען ולנקרן. לפיכך אין שומר זה מכניס ומוציא ומנטרף כשאר שומרין. ומטמא בשל קטנית – דשומר הוא. דדקיס הן, ואין יכולין לנקרן. וניחא ליה שיהו צאותם שרצטיין, ואל יתערב צהן פסולת. במשמישן – שממשמש צהן על ידי השרצטיין. ורישא דהך מתינתין הכי: "שרצטי שריקנו – טהור. שיר צו גרגיר אחד – טמא". שיש שרצטיין הרבה, וכגון שיש צין השרצטי והפול כציה. "רבי אלעזר בן עזריה מטהר בשל פול" – דאין שומר מנטרף לו לכציה. "ומטמא בשל קטניות". אלמא, יש שומר לפחות מכפול! בקולחא – הא דמטמא בשל קטנית – לאו צשרצטי, ומשום שומר. אלא צקלה נגע טומאה, ומשום יד. דהשתא הוי האי יד, יד לדבר חצוי, שהוא יומר מכזית. שהרי כל השרצטיס מחוברין צו. וצפול הואיל וגסיס הן – לא איכפת ליה ליהוי להו יד. בתשמישן – שמתלטלין צאותו קלה, ואוחו קלה תשמיש לאוכל. ועדשים בקליפתן – אלמא, יש שומר לפחות מכפול. בריה שאני – וכי קאמר רב שאין שומר לפחות מכפול – כגון חצי פול, שאין צריימו שלמה, או צשר שיעור חצי פול ועור עליו שמשלמו לכציה. ולעיל נמי גבי שרצטיין מצי לתרוי: ציהי שאני.

תוספות

רבי יוחנן אמר אין זה שיעור – אין להקשות: הא אמר רבי יוחנן לעיל (ק"ח, ב): יש יד לפחות מכזית, ושומר לפחות מכפול. ואם כן על כרחך אחרים לאו שיעורא קאמרי, כדאקשינן ושנינן לעיל – דהכא אתא לפרושי מילתא דאחרים, דלא תטעה לאוקמיה ביד, ולמימר דהוי דוקא. ומחך מילתא לא הוה שמעינן דסבירא ליה כאחרים, דדלמא הא דאיצטרך לאחרים דאין זה שיעור, משום דהכי הוה שמיע ליה מרביה. דהשתא נמי דסבר רבי יוחנן הכי, צריך לומר כדפירשתי מדלא מוקי לה ביד, והוי כפול דוקא. כי היכי דמוקי לה רב ביד למיקם כרבי יהודה, אף על גבי דשמע דבשומר מיירי, הכי נמי הוה ליה לרבי יוחנן לאוקומי ביד, כי היכי דלהוי כפול דוקא.

שרביט שריקנו – פירש בקונטרס: קופא, קושייט. ולא משמע כן, דהא כתיב בכל הספרים "שייר גרגיר אחד בכל שומר – טמא", מכלל דשרביט לאו היינו קופא, שהוא שומר עצמו, אלא הוא הקלח שהשומרים דבוקים בו, שקורין רייסי. "שריקנו" – שהוציא האוכל מן השומרים, "טהור".

שייר גרגיר אחד לכל שומר ושומר טמא – וקא סלקא דעתיה המקשה דמיירי כשנגע טומאה בשומר, וכל הגרגרין שבשאר שומרים מצטרפין לכביצה – אלמא, יש שומר לפחות מכפול, וקשיא לרבי חנינא דאמר "הרי זה שיעור". ואף על גב דאליבא דאחרים קאמר, מכל מקום פריך: הוה להו לפרושי מלתייהו כמו שמפרש רבי יוחנן, דאין זה שיעור, ולא לפלוגי אחרים אהך ברייתא! ומשני: "בקולחא" – דנגע בקולחא, ומשום יד ולא בשומר. ולפי מה שפירשתי מיייתי מינה שפיר ראייה לקמן גבי אוכל. דקא סלקא דעתין דמיירי כגון שנגע בשומרים ומשום שומר, ומצטרפין כל השומרים יחד. אבל לפירוש הקונטרס דגריס "שייר בה גרגיר אחד טמא" צריך לומר דלקמן סלקא דעתין דמיירי בהרבה שרביטים, כדפירש בקונטרס לקמן. דאי לא מיירי אלא בחד – אם כן, לא איירי מידי בצירוף, דלא איירי אלא בשומר אחד.

הכא נמי בקולחא ומשום יד – ואם תאמר: אם כן, מה לי ריקנו, ומה לי לא ריקנו, כיון דקולחא הוי יד ליותר מכזית. דלמאי דסלקא דעתן מעיקרא ניחא, דקמשמע לן דאף על גב דליכא כפול הוי שומר! ויש לומר: דקמשמע לן דאף על גב דליכא כזית במקום אחד, אלא כאן גרגיר וכאן גרגיר – הוי קולחא יד.

עיונים

חטה בקליפתה ושעורה בקליפתה אף שהובאו שתי אלה באמירה אחת, ונראים הדברים שדין קליפת החיטה כדון קליפת השעורה, כתבו המפרשים שאין הן שוות זו לזו. שכן מבואר בסוגיה במנחות (ע"ב) כי קליפת החיטה ראויה לאכילה, והיא עצמה נחשבת אוכל, ולכך היא מצטרפת לאוכל שלא מדין שומר. ואף שהיא יבשה ולא לחה. מה שאין כן קליפת השעורה, שאינה ראויה לאכילה, ולכך היא עצמה אינה נחשבת לאוכל, ורק מדין שומר היא מצטרפת לאוכל. ולכך היא מצטרפת רק כשהיא לחה, ולא יבישה (א"ש הל' ח"מ פ"ה ה"ז).

בריה שאני שכן גרגרי החיטה והשעורה, בשל היותם שלמים כבריאתם, נודעת להם חשיבות עצמית, ובדרך זה הכל מודים שאף ששיעורם הוא פחות מכפול, יש להם דין שומר. ואילו רב ור' חנינא לא אמרו את דבריהם אלא בשומר שאינו בריה, וכגון חצי פול – שאין זה בריה שלימה, או בשר ששיעורו כחצי פול והעור שעליו משלמו לכשיעור ביצה. ועוד

מסורת הש"ס
ב. עוקצין פי"א מ"ה. חולין ק"ט, ב.
ג. מנחות ע"ב. חולין ק"ט, ב. ילק"ש תורה תקמג.
ד. חולין צ"א. ק"א.

גרסות

רבא יש בכתי"י: **רבה**.
דקתני קולית יש בכתי"י: **מדקתני קולית**.
אין זה שיעור אין זה שיעור בכתי"י: **אין זה שיעור**.
והא קתני כפול בכתי"י: **והא אמרי כפול**.
שיעורא...
 בכתי"י: **שיעור... שיעור**.
במשמישן בכתי"י: **במשמושן**.
זרע זרוע אשר יזרע בכתי"י: **זרע זרוע**.
שבני אדם מוציאין בכתי"י: **שבני אדם מוציאין לזריעה**.
אושעיא יש בכתי"י: **הושעיא**.

העולם

קטניות הקטניות היא שם כולל לפירות השייכים למשפחת הקטניות (Leguminosae), ובכללם האפונה, הפול ועוד.

[והרי שנינו] בברייתא במפורש "אפילו אין עליה אלא כפול"! ומשיבים: באמת סבורים אחרים שהוא הדין אף בפחות מכפול, ואולם אידי דקאמר **תנא קמא שיעורא** [מתוך שאמר התנא הראשון שיעור מסויים, "כזית"]. **קאמרי אינהו נמי שיעורא** [אמרו גם הם שיעור מסויים, "כפול"], אבל כוונתם, אפילו בפחות מכן. ובביבויור מחלוקת זו מציעים: **תא שמע** [בוא ושמע] ראייה ממה ששינו במשנה בדינו של תרמיל ("שרביט") שבתוכו גרגרי קטנית, ועמד ורוקן את התרמיל מגרגריו, שר' אלעזר בן עזריה מטהר בתרמיל של פול שיש בו גרגרים, שכן הפוליס הם גסים, ואינם צריכים לתרמיל. ולכך אין התרמיל נחשב כשומר לאוכלים. ומטמא בתרמיל של קטנית אם נשאר גרגר אחד בתרמיל – מפני שרוצה במשמישן, כלומר, שיהיה לו משהו לאחוז בו כאשר ינקה את הקטניות. הרי אפוא שיש שומר אף בפחות מכפול, ושלא כדברי ר' חנינא ורב! ומשיבים: אין זו קושיא, שכן הסבר דברי אותה משנה, הריהו **כדאמר** [כמו שאמר] **רב אחא בריה [בנן] של רבא** בתשובה לשאלה אחרת שהמשנה עוסקת באופן שנגע השרץ לא בתרמיל אלא **בקולחא** [בקלח] שהתרמילים נמצאים בו, ואין נידון הדברים משום "שומר" אלא **משום "יד"**, שהרי הקלח משמש כיד לתרמילים ולקטניות שבתוכם. מעתה **הכא** [כאן], בתשובה לשאלה זו נמי [גם כן] יש לומר בהסבר דברי המשנה שמדובר בה **בקולחא** [בקלח]. **ומשום יד**. **ומאי** [ומה] פירוש דברי ר' אלעזר בן עזריה שאמר שאדם רוצה במשמישן? כוונתו – בתשמישן, בשימוש בהם באותם קלחים. ומציעים עוד: **תא שמע** [בוא ושמע] ראייה ממה **דתנא דבי** [ששנה] החכם של בית מדרשו של ר' ישמעאל על הכתוב בטומאת אוכלים "על כל זרע זרוע" (ויקרא י"ח, ז), וכמובא בדף הקודם שהרי זה בא ללמד לענין השומר בדין הטומאה, שכדרך שבני אדם מוציאין בזריעה, חטה בקליפתה, ושעורה בקליפתה, ועדשים בקליפתן. לכך הקליפה (המשמשת כשומר לאוכל שבתוכה) הריהי מצטרפת להשלים לשיעור טומאת אוכלים. הרי אפוא שיש שומר אף בפחות מכפול, שכן קליפת החיטה והשעורה והעדשים מועטה משיעור כפול. והרי זה שלא כדעת ר' חנינא ורב! ומשיבים: אין זו קושיא, שכן בריה שלימה, עצמאית, דבר שלם כגרגרי החיטה והשעורה בקליפתן עליהם, **שאני** [שונה] דינו. ולכן יש בהם שומר אף בפחות משיעור כפול.

ו עוד בדיני שומרים לאוכל, **בעי** [שאל] **רב אושעיא**:

הכי נמי הוה ליה לרבי יוחנן לאוקומי ביד, כי היכי דלהוי כפול דוקא.

שייר גרגיר אחד לכל שומר ושומר טמא – וקא סלקא דעתיה המקשה דמיירי כשנגע טומאה בשומר, וכל הגרגרין שבשאר שומרים מצטרפין לכביצה – אלמא, יש שומר לפחות מכפול, וקשיא לרבי חנינא דאמר "הרי זה שיעור". ואף על גב דאליבא דאחרים קאמר, מכל מקום פריך: הוה להו לפרושי מלתייהו כמו שמפרש רבי יוחנן, דאין זה שיעור, ולא לפלוגי אחרים אהך ברייתא! ומשני: "בקולחא" – דנגע בקולחא, ומשום יד ולא בשומר. ולפי מה שפירשתי מיייתי מינה שפיר ראייה לקמן גבי אוכל. דקא סלקא דעתין דמיירי כגון שנגע בשומרים ומשום שומר, ומצטרפין כל השומרים יחד. אבל לפירוש הקונטרס דגריס "שייר בה גרגיר אחד טמא" צריך לומר דלקמן סלקא דעתין דמיירי בהרבה שרביטים, כדפירש בקונטרס לקמן. דאי לא מיירי אלא בחד – אם כן, לא איירי מידי בצירוף, דלא איירי אלא בשומר אחד.

הכא נמי בקולחא ומשום יד – ואם תאמר: אם כן, מה לי ריקנו, ומה לי לא ריקנו, כיון דקולחא הוי יד ליותר מכזית. דלמאי דסלקא דעתן מעיקרא ניחא, דקמשמע לן דאף על גב דליכא כפול הוי שומר! ויש לומר: דקמשמע לן דאף על גב דליכא כזית במקום אחד, אלא כאן גרגיר וכאן גרגיר – הוי קולחא יד.

הוסיפו כי דרך תירוץ זו יכולה היתה גם לבוא כתשובה על השאלה הקודמת שבסוגיה, מדברי ר' אלעזר בן עזריה בתרמילי הקטנית. שבמקום להעמיד את דבריו באופן מסויים (בקלחים ולא בתרמילים, ומשום יד ולא משום שומר), ולהיזקק להסבר הלשון "שרוצה במשמישן", אפשר היה לתרץ בפשטות כי "בריה שאני" (רש"י).

אורה ההלכה

כדרך שבני אדם מוציאין חטה בקליפתה וכו' מנין לשומרי אוכלים שהם מיטמאים עם האוכל כשהן מחוברים בה? שנאמר "על כל זרע זרוע אשר יזרע" – כדרך שבני אדם מוציאים לזריעה, חיטים בקליפותיהם ושעורים בקליפיהם ועדשים בקליפיהם, והוא הדין לשאר השומרים. כתנא דבי ר' ישמעאל. (רמב"ם שם ה"ד).

*רדונדי"ל מן הצרפתית העתיקה redondel – עצם הירך.
 *קוש"ט צ"ל: קושיי"ש. מן הצרפתית העתיקה coes – קליפות, תרמילים של פולים.

מסורת הש"ס

- א. עוקצין פיב מ"ד.
- ב. שם פיב מ"ה. חולין קיט,א.
- ג. מנחות ע"ב. חולין קיט,א. ילק"ש תורה תקמג.

גרסות

על גב שומר יש בכתיב: על שומר.
קדורה יש בכתיב: קדורה.
שומר אוכל שחלקו יש בכתיב: אוכל שחלקו.
כיון דהאי בכתיב: מאי כיון דהאי.
לא מצטרפת יש בכתיב: לא מצטרף.
לעילייתא בחד דרא יש בכתיב: לעילייתא משכחת לה דקיימי בחד דרא בחד דרא.
בחד דרא בחטי בכתיב: בחד דרא אין בחטי.

העולם

שדרת חיטה

אחר שלמדנו כי השומר מצטרף לאוכל שבתוכו להשלימו לשיעור כביצה לענין טומאת אוכלים, שני שומרין של דבר מאכל, מהו הדין לענין שיצטרפו להשלים לשיעור ביצה? ומבררים את השאלה: היכי דמי [כיצד בדין היה הדבר]. אילימא [אם תאמר] שמדובר באופן שהיו השומרים נתונים זה על גב זה, כדבר מאכל שיש לו שתי קליפות, פנימית והיצונית – ומי איכא [והאם יש]. נהג דין שומר במקרה כזה של שומר על גב שומר? והתנן [והרי שנינו במשנה] כי ר' יהודה אומר שיש שלש קליפות בבצל, הנבדלות זו מזו בדין. שהקליפה הפנימית, בין שהיא שלמה ובין שהיא קדורה (נקובה) – היא עצמה נחשבת כאוכל, ולכן היא מצטרפת לבצל שבתוכה להשלמת שיעורו לכביצה. ואילו הקליפה האמצעית, אינה נחשבת אוכל, ואולם אם היא שלמה – היא משמשת כשומר לבצל שבתוכה ולכן היא מצטרפת אליו להשלים שיעורו, ואולם אם היא קדורה, ולכן אינה משמשת לשמירה על הבצל – אין מצטרפת להשלים לשיעור. ואילו הקליפה החיצונית הדקה ביותר, שאינה נאכלת – בין כך ובין כך, בין שהיא נקובה ובין שהיא שלימה, הריהי טהורה, שאינה מצטרפת לבצל להשלים לשיעור. הרי שאין שומר על גב שומר! ומסבירים: לא באופן זה שאל רב אושעיא את שאלתו, אלא במקרה של שומר אוכל שחלקו, שחילק את האוכל עם השומר שעליו, באופן שהשומרים נפרדים זה מזה, ואולם חלקי האוכל מחוברים זה לזה. שכן קמביעיא ליה [היא נשאלה לו]. ואלו הם צדדי הבעיה: האם כיון דהאי [ששומר זה] הנמצא על חלק האחד של האוכל שוב לא מגין אהאי [על חלק זה, השני] של האוכל. והדומה לכך, שומר האי [זה] של החלק השני של האוכל שוב לא מגין אהאי [על חלק זה הראשון] של האוכל – מעתה לא מצטרפת להשלים את שיעור כביצה של שני חלקי האוכל. או דלמא [שמא] נאמר מן הצד השני כי כיון דהאי [ששומר זה] מגין אדידיה [על חלק האוכל שלו], וכמו כן שומר האי [זה] מגין אדידיה [על חלק האוכל שלו], ושני חלקי האוכל מחוברים זה לזה, נחשב הכל כמחובר, ומצטרפין השומרים להשלמת שיעור כביצה. ומציעים: תא שמע [בוא ושמע] פתרון לבעיה ממה ששנינו בדין של קטניות, שר' אלעזר בן עזריה מטהר בשל פול שיש בו גרגרים, שאין התרמיל שלהם נחשב כשומר לגרגריו, משום שהפולים הם גסים ואינם צריכים לשרייתם. ומטמא את התרמיל בשל קטניות אם נשאר גרגיר בתרמיל, מפני שאדם רוצה בתרמילים אלו לשם משמישן [שימושם כשומר לגרגרים]. והרי כל תרמיל אינו שומר אלא על הגרגרים שבתוכו בלבד, שאין בהם כדי שיעור כביצה, ובכל זאת מצטרפים התרמילים זה לזה להשלמת שיעור טומאה. ודוחים: הרי כבר אמר רב אחא בריה [בנו] של רבא בהסבר דברי ר' אלעזר בן עזריה שאין המדובר בתרמילי הקטניות, אלא בקולחא [בקלח]. שהתרמילים נתונים בו, ואין ר' אלעזר בן עזריה מטמא את הקטניות משום שומר (שהרי הקלח אינו שומר על גרגרי הקטניות), אלא משום יד, שמשמש הקלח לאחיזה לצורך הקטניות, ומאי [ומה פירוש] "במשמישן"? – בתשמישן. ומציעים עוד: תא שמע [בוא ושמע] פתרון לבעיה רב אושעיא ממה דתנא דבי [ששנה החכם של בית] מדרשו של ר' ישמעאל על הכתוב בטומאת אוכלים "על כל זרע זרו" (ויקרא יא, לו), וכמובא בדף הקודם שהרי זה בא ללמד לענין השומר בדין הטומאה, שדרוך שבני אדם מוציאין בויעה, חטה בקליפתה, ושעורה בקליפתה, ושעורה בקליפתה. לכך הקליפה (המשמשת כשומר לאוכל שבתוכה) מצטרפת להשלים לשיעור טומאת אוכלים. והרי בגרגר חיטה ושעורה אחת אין בקליפה כדי להשלימו לשיעור כביצה, ואין זאת אלא שלמדנו שמצטרפות קליפותיהן של הרבה גרגרי חיטה ושעורה כדי להשלימו לשיעור כביצה, ומעתה נמצא פתרון לבעיה רב אושעיא, בעניינו של שומר שחילקו, שהריהו מצטרף. ודוחים: כדרך שאמר רב אחא בריה [בנו] של רבא בהסבר דברי ר' אלעזר בן עזריה המובאים למעלה שאין המדובר בהם בתרמילי הקטניות ומשום שומר, אלא בקולחא [בקלח]. ומשום יד, הכא נמי [כאן גם כן]. בדברי החכם מביט מדרשו של ר' ישמעאל: אין המדובר בגרגרי החיטה והשעורה כשלעצמן, אלא בשדרה שבה נתונים הגרגרים, ומשום שומר. שכל גרגרי החיטה אחוזים בעיגול סביב שדרת השיבולת, ושומרים הם זה לזה, שאם תיפול קליפתו של אחד מהם, תיפולנה אחריה גם קליפות האחרים והגרגרים עימן. ולכך מצטרפות הקליפות זו לזו. ותוהים על הסבר זה: בשלמא [בניח. מוכן הדבר] שגרגרי עילייתא צריכי לתתייתא [השורות העליונות בשיבולת צריכים את הגרגרים של השורות התחתונות] להחזיק אותם, אלא תתייתא מאי צריכי לעילייתא [התחתונות מה הן צריכות את העליונות]? ומשיבים: הכוונה לגרגרים שבה דרא [בשורה אחת] בשיבולת החיטה, שאלה עומדים בצפיפות בסמוך זה לזה, ואם תיפול קליפתו של אחד מהם, ואף העליון, תתערער הקבוצה, ויפלו השאר.

שני שומרין מהו שיצטרפו – לאוכל שנמוך לכביצה? פנימית – היינו אותה לננה הראשונה, הראויה לאכול. קדורה – נקובה. מצטרפת – שהיא היא עצמה אוכל. אמצעית – שומר היא. שלמה מצטרפת – דהו שומר. קדורה אינה מצטרפת – דלא הוא שומר. חיצונית טהורה – שאין שומר על גבי שומר משום שומר. שומר אוכל שחלקו – כגון אוכל כביצה ושומר עליו, וחלקו. או כגון שני נבלים קטנים, שאין נשניהם אלא כביצה עם שומריהם, וקמבעיא ליה אי מצטרפי הני שומרין עם האוכל אי לא. ומטמא בשל קטניות – קא סלקא דעמי: שנים ושלושה נרצעים מצטרפין לכביצה עם אוכלין שבהן, דהוא און נרציעט אחד כביצה. אלמא, שני שומרין מצטרפין עם שני אוכלין לכביצה, אף על גב דהאי לא מגין אהאי. בקולחא – האי "מטמא" ו"מטהר" נקולחא קאי, ומשום יד, דהו יד לכולהו שרביטין. חטין בקליפתן – אלמא, חטין עם שומריהן מצטרפין לכביצה. אלמא, שני שומרין מצטרפין והוא הדין לאוכל שחלקו. והכי נמי הוה מני לרמוי "גריה שאני", אלא מירוצא דמיקא הוא. כדאמר רב אחא בקולחא ומשום יד – דהו אחד הוא. הך קליפה נמי בשדרה – קאמר נסאסא דשנלחא, שהחטין קובעין נשדחיה נהיקף סביב ומשום שומר – דכל השנולת שלמה, וכל הסאסא הוא מד שומר. דכולן צריכין זה לזה, שאם יפול אחד – כולם נופלין, ולא הוה שומרין. בשלמא עילייתא צריכי לתתייתא – כלומר, דשורות עליונות שהחטין קובעין בהן לריכות שיהיו שורות התחתונות קיימות. שאם נשרה הקליפה התחתונה של שנולח, נשרת הקליפה התחתונה לה, עד שיפלו כל הקליפות והחטין עד ראש השנולת. אלא דרא תתייתא מי צריכי לעילייתא – נלא עילייתא נמי מקיימי תתייתא, ואפילו הכי מצטרפין שומרים דדרי עילייתא נהדי אוכלים תמאי ושומרין תמאי. בחד דרא – קאמר דמנצטרפי שומרים, דחד שומר הוא. דמתוך שקטנים נדחק – מתקיימת, ואם יפול אחד מניניהם – יש ריח לתבירו, ליפול.

תוספות

שומר אוכל שחלקו – לא שחלקו לגמרי, דאם כן פשיטא דלא מצטרף, כדפרישית לעיל, ולהכי נקט נמי דוקא "חלקו". אבל שני אגוזים שהן שני אוכלים שלמים – פשיטא דלא מצטרפין. אלא מייירי כגון שיש כאן בשר ועליו עור, וחלקו לעור, והיה חציו מצד זה וחציו מצד זה. ומיייתי ראייה מרבי אלעזר בן עזריה דמטמא בשל קטנית משום דכל השומרים שבשרביט מצטרפין, אף על גב דכל חד לא מגין אלא אדידיה. ואם תאמר: ואמאי לא משני דאין השומרין מצטרפין, ומייירי כגון שיש בין כל הגרגרין כביצה של שומרין, והשומרין מנציטין ואין מצטרפין. ואמאי משני ליה "בוקולחא, ומשום יד"? ויש לומר: דבלאו הכי ניחא ליה טפי לאוקומי בקולחא ומשום יד, ומעיקרא לא הוה מוקי לה משום שומר אלא משום ד"במשמישן" הוה משמע ליה משום שומר. אבל השתא דמפרש "מאי במשמישן" – בתשמישן, ניחא ליה טפי לאוקומא בקולחא.

עיונים
 והתנן ר' יהודה אומר שלש קליפות בבצל דנו אחרונים בשאלה מדוע הובאו דברי משנה זו (שבעוקצין פיב מ"ד) כראיה שאין שומר על גב שומר, והרי אפשר היה להביא ראיה זו מן המשנה הקודמת לה, שכבר נדונה בסוגייתנו בדף הקודם (ק"חב) בענין הנץ של הרימון שאין הוא מצטרף לפרי, שאין הוא נחשב כשומר לו, ועם הדבר הוא משום שאין שומר על גבי שומר. שכן הפיטמא שעל הרימון היא שומרת על הרימון, ואילו הנץ שעל גבי הפיטמא הוא שומר עליה והיהוה אפוא שומר על גבי שומר לרימון. וכדרך שיש על האגוזים שומר על גבי שומר (רשיי שם ד"ה הפיטמא)?! והשיבו כי לא הביאו ראיה מדין זה, משום שבני הרימון ישנה סיבה נוספת מדוע אין הוא מצטרף לרימון להשלמת שיעורו, שכן למדנו (ברכות לו,א) שאחר שתולשים את פרי הרימון מן העץ, מתייבש הפרי והנץ נושר מעליו. ומעתה מדין נץ הרימון אין ללמוד אלא ששומר המצטרף לפרי הוא רק זה שנמצא על הפרי גם בהיותו תלוש. ולא היינו מסבירים כי הסיבה שאין הנץ נחשב כשומר היא משום שהוא שומר על גבי שומר. ואולם אחר שלמדנו מן המשנה בענין שלוש קליפות בבצל שאין דין שומר על גבי שומר, נמצא שבאמת הסיבה נץ הרימון שאינו נחשב כשומר היא משום שהוא שומר על גבי שומר, וכפירושו של רשיי לעיל (חתי"ס).

אמצעית שלמה מצטרפת קדורה אין מצטרפת כתבו אחרונים כי הדברים אמורים בבצל דוקא, שרק בו אמורים כי אם חלק מהקליפה השומרת עליו נפגמה, שוב אין הוא נשמר כלל על ידי הקליפה. ואין אנו אמורים כן בשאר מינים. שאף שחלק מסויים של השומר אותם נחסר בו, מכל מקום הוא ממשיך לשמש כשומר לפרי שבתוכו. שכן הוא כביצה שלוקה, ובעצם שיש בה מה, וברימון וקליפתו. ואולם טבע קליפת הבצל הוא שמשהיה נחתכה, הריהי מתמעטת ונושרת מן הבצל. ולכן הקליפה האמצעית של הבצל חדרה לשמש כשומר משעה שנחתכה (חזו"א).
חיצונית בין כך ובין כך טהורה אלה הם דברי ר' יהודה, וכתבו המפרשים כי מדברי הרמב"ם בפינה"ש שכתב כי אין הלכה כר' יהודה עולה שחלוקים חכמים על ר' יהודה בהלכה זו. ומה ששנינו בתחילת אותה משנה כי "כל הקליפין מיטמאות ומצטרפות", הריהם דברי חכמים החלוקים על ר' יהודה וסוברים שכל סוגי הקליפות מצטרפים לאוכל שבתוכם להשלימו לכשיעורו. ונמצא כי לדעת חכמים יש שומר על גבי שומר. אכן הרמב"ם בהלכותיו הכריע כר' יהודה, שכן כתב בדין קליפות הבצל, כלשון ר' יהודה שלפנינו (הלכות טומאת אוכלין פ"ה הי"א).
שומר אוכל שחלקו קמביעיא ליה פירשו ראשונים שהכוונה היא לדבר מאכל שיש עליו שומר, ששיעורו הוא כביצה, ועמד וחילקו לשנים (רשיי). והסבירו שאין הכוונה שחילק אותו לגמרי – שהרי פשוט הדבר שאין שני החלקים הנפרדים מצטרפים זה לזה, ובכך לא הסתפק רב אושעיא (תוס').

אורה ההלכה
שומר על גב שומר לעולם אין שומר על גבי שומר, אלא שומר אחד הסמוך לאוכל הוא הנחשב עמו. (רמב"ם ספר טהרה הלכות טומאת אוכלין פ"ה ה"ח).
שלש קליפות בבצל שלוש קליפות בבצל, הפנימית, בין שלימה בין קדורה – מצטרפת. האמצעית, שלימה – מצטרפת, קדורה – אינה מצטרפת. החיצונית – בין כך ובין כך טהורה. כר' יהודה במשנה בעוקצין. ופסק הרמב"ם כדעתו אף שחכמים חלוקים עליו במשנה שם, משום שמתוך שמפרשת הגמרא כאן את דבריו נראה שהלכה כמותו. או יתכן שסבור הרמב"ם שר' יהודה מפרש את דעת חכמים שם (כ"מ). (רמב"ם שם ה"ז).
שומר אוכל שחלקו שומר שחילקו – אינו מצטרף עם האוכל להיטמא ולטמא בטומאת אוכלים. (רמב"ם שם ה"ג).

חטי דשמעון בן שטח — כשמי כליות של שור הגדול, נמסכת תענית (כגא עיין סס). השתא דאתית להכי — מתרינגא לך נמי: דהא דקאמר "חטין נקליפתן" — לאו דלגטרפו שני חטין עם שומריהם, אלא אם יש בין חטה אחת וקליפתה כזילה, כגון חטין דשמעון בן שטח — מאטרף שומר לחטין. לא שנו אלא עצם דהוי יד אבל נימא —

למיהו יד, דפסקא, אלא שומר הויא. ויש חומר יד מנשומר: יד מציאה את הטומאה בכל עיני שהיא, אבל שומר אם יש חמיכת עור ועליה צראשה אחד כזית בשר, ונגע באחד מן הנימין צראש האחר — טהור, דשומר אין מציא טומאה כמעשה יד, אלא אם בן נגע כנגד הצער, כדלמרינן צריש פרקין (חולין קיח,א): הנוגע כנגד הצער מאחוריו. ורבי יוחנן אמר אפילו נימא הויא יד — ומציאה טומאה אפילו נגע צנימא שלג כנגד הצער. בציב — חוט הצער. מאי לאו משום יד — ו"שכנגדו" לאו דוקא. לא משום שומר — כיון דאיכא כזית — עבד שומר מעשה יד, להכניס ולהוליא. שומר על גבי שומר — נימא על גבי עור. הלחולי מחלחל — ומנקיב נימא לעור, ויורד על הצער, ולא הוי שומר על גבי שומר. אי הלחולי מחלחל תפילין היכי כתבינן? והלא העור חלול כנגד השער, ונעינן "כמיצה תמה" — שלמה ולא פסוקא, דכתיב (דברים ו) "וכתבתם" — שהא כמיצה תמה. איבעית אימא כולה — זיב ושערה — משום יד. וכי קאמר דהוי יד — צנימא שצין הנימין, דאיכא נימין הרבה. דאי מטלטל הצער על ידי נימין, לא פסקי. מלאי — זקן העליון של שזולת. מיטמאין ומטמאין ואין מצטרפין — יד הוי, ואינה שומר. למאי חזי — הא נפקס מאליו כשאוחזין בו? שביין המלאין — שאחוז בכל המלאין של שזולת, ולא באחד מהן. לישנא אחרנא אמרי לה בו' — מאן דתני הן לישנא סבר דנימין הרבה אמר ריש לקיש נמי דלא הוי יד, ולוחצה מהא מתניחא, ותרין ליה: משום (יד) שומר. והכי נמי מסכתרא דמשום שומר מדקתני "שערה", דאי משום יד — נימא אחת למאי חזיא? לעולם משום יד, ומאי "שערה" דקתני? נימא שצין הנימין. המלאין שבשבלין מיטמאין ומטמאין — מוילאין ומכניסין טומאה לשזולתיה, ואין מאטרפין, דאינן שומר אלא יד. ואיכא דמתני לה — להא פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש.

תוספות

בחטי דרבי שמעון בן שטח — ועדשים נמי — כעדשים דרבי שמעון בן שטח

שהיו כדניר זהב, ועם שומריהם יש בהם כביצה.

לא משום שומר — ואם תאמר: אמאי קאמר רבי שמעון לעיל "י אבל נימא לא הוי יד", מטעם שומר מיהא ליטמא! ויש לומר: דלעיל מיירי בנוגע בנימא שלא כנגד הבשר, וכן פירש בקונטרס. ואם תאמר: ורבי יוחנן דמוקי לה משום יד, אמאי נקט "ובשער שכנגדו"? וצריך לומר: דכ"שכנגדו" — לאו דוקא, כדפירש בקונטרס.

איכא דמתני לה אמתניתין כו' עד לא שנו אלא עצם — הכי נמי הוא מצי לממנר: "לא שנו אלא קרנים וטלפים", שהן עצמן משום שומר. אלא איידי דנקט לעיל "לא שנו אלא עצם" נקט נמי הכא "עצם".

דאמרי במערבא (הלכה זו שאמרן בארץ ישראל) כי **כל נקב שהדיו עובר עליו ומכסה אותו** — אינו נחשב נקב לענין פסול בכתיבה. ואיבעית אימא [ואם תרצה אומר] תשובה אחרת לשאלת ר' יוחנן על ריש לקיש מדברי משנה זו: כל המשנה כוליה [כולה] המטמאת את הנוגע בציב או בשערה, מדברת בטומאה משום יד, ולא משום שומר. ואולם אין בכך משום קושיה על שיטת ריש לקיש הסבור שאין השערה נחשבת כיד, שכן הסבר הדברים הוא כדרך שאמר ר' אלעא בפירוש משנה אחרת, שמדובר בה **במלאי** (בשערה) **שביין המלאים** (וכפי שיוסבר להלן), **הכא נמי** [כאן, במשנה זו לענין טומאת הנוגע בשערה, גם כן] יש לומר שאין המדובר בשערה אחת בודדת, אלא **בנימא** [בשערה] **שביין** [שערות] מרוכות, ובאמצעות כל אותן שערות ניתן להחזיק את הבשר (ובאותה עת, השערות הללו לא תינתקנה ממקומן), ולכך הריהו משמשות כיד. ואומרים: **והיכא אתמר** [והיכן נאמר] דבריו אלה של ר' אלעא במקורם? ומשיבים: אהא [על משנה זו] ששינוי בה כי המלאי (השערות שבראש השיבולת) **שבשבלים** הריהם מיטמאין מן האוכל, שאם נגעה טומאה בשיבולים נטמאו גם שערותיהן, ומטמאין את השיבולים אם נגעה טומאה בשערות, ואולם הם אינן מצטרפין לשיבולים לשיעור טומאה, וכדין יד. ושאלו בבירור משנה זו: **מלאי למאי חזי** [נקמה לאיזה שימוש הוא דאין] שיחשב בו כיד לשיבולים? ועל כך **אמר ר' אלעאי** בתשובה: אין המדובר במלאי אחד בודד, שאמנם אין הוא כשלעצמו ראוי לשמש כיד לשיבולת, אלא **במלאי שביין המלאים**, בקבוצה מרוכות של שערות שבראשי השיבולת, ואלה מסוגלות לאחוז בהן את השיבולת בלא שתניתקנה ממנה.

ב למעלה הובאה מחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש בדין שערה, האם היא משמשת כיד לדבר הנמצא תחתיה, ואת הדין בדברי ריש לקיש. ועתה מביאים כי **לישנא אחרינא אמרי לה** [בלשון] אחרת אומרים אותה את המחלוקת שבין ר' יוחנן וריש לקיש והדין שבעקבותיה] באופן זה: שלא נחלקו בדניה של שערה אחת, אלא מוסכם על הכל שאין זו נחשבת כיד. ונחלקו רק בקבוצת שערות האם אלה נחשבות כיד או לא. והקשה ר' יוחנן לריש לקיש (הסבור שאין השערות נחשבות כיד) ממה ששינוי במשנה בדניו של הנוגע בשערה היוצאת מן העור שבצידו האחר ישנה חתיכת בשר מן המת, שהריהו טמא, והרי איפוא שהשערות נחשבות כיד. ועל כך השיב ריש לקיש כי אין הטומאה משום שהשערות נחשבות כיד אלא משום שהן נחשבות כשומר, שכן הן מגינות על הבשר. ומעירים כי הכי נמי מסתברא [כך גם כן מסתבר] לומר, שמשום שומר היא טומאתו של הנוגע ולא משום יד, **דאי סלקא דעתך** [שכן אם עולה על דעתך] לומר שטומאתו היא משום יד — נימא [שערה] אחת למאי חזי [נקמה לאיזה שימוש היא ראויה] שתיחשב בו כיד לבשר? ודוהים: אין זו ראייה, שכן כדרך שאמר ר' אלעא בהסבר המשנה המזכירה "מלאי" שאין הכוונה לאחת בודדת, אלא **במלאי שביין המלאין**, **הכא נמי** [כאן] גם כן אפשר לומר שאין המדובר בשערה בודדת אלא **בנימא שביין הנימין**, ואומרים: **והיכא אתמר** [והיכן נאמר] דבריו אלה של ר' אלעא במקורם? ומשיבים: אהא **דתנן** [על משנה זו ששינוין] בה כי המלאי (השערות שבראש השיבולת) **שבשבלים** הריהם מיטמאין מן האוכל, שאם נגעה טומאה בשיבולים **השבלים** אם נגעה טומאה במלאי, ואולם הם אינן מצטרפין לשיבולים להשלימן לשיעור טומאה, וכדין יד. ושאלו בבירור משנה זו: **מלאי למאי חזי** [נקמה לאיזה שימוש הוא דאין] שיחשב בו ליד לשיבולים? ועל כך **אמר ר' אלעאי**: בתשובה: אין המדובר במלאי אחד בודד, שאינו ראוי לשמש כיד לשיבולת, אלא **במלאי שביין המלאים**, בקבוצה מרוכות של שערות שבראשי השיבולת, ואלה מסוגלות לאחוז בהן את השיבולת בלא שתניתקנה ממנה.

ג ומביאים אופן נוסף בו נשתנה מחלוקתם של ר' יוחנן וריש לקיש, ודרך הדין שבעקבות מחלוקתם. שכן **איכא דמתני לה** [יש ששונים אותה] את מחלוקתם של ר' יוחנן וריש לקיש

עיונים

בחטי דשמעון בן שטח מסופר במסכת תענית (כגא) כי בימי שמעון בן שטח יעשו חיטים ככליות, ושעורים כגרעיני זיתים, ועדשים כדנירי זהב". ונמסר עוד כי "צוררו מהם" מאותם פירות, ששימרו אותם לשמש ידוגמא לדורות, להדיע כמה החטא גורם" שאין בדורות המאוחרים פירות שכאלה.

והוסיפו ראשונים כי אף שאמרו בסוגייתנו שבדברי החכם של בית המדרש של ר' ישמעאל שאמר "חיטה בקליפתה" מדובר בחיטה כגון זו שהיתה בימי שמעון בן שטח (שהיה גדולה ככליה), יש לומר כי אף זה שאמר "שעורה בקליפתה" הכוונה לשעורה כגון זו שהיתה בימי שמעון בן שטח (שהיה גדולה כגרעין זית), וכמו כן זה שאמר "עדשים בקליפתן" הכוונה לעדשים כגון אלה שהיו בימי שמעון בן שטח (שהיה גדולן כדנירי זהב). אכן אף שגם בשעורים ועדשים שכאלה אין כשיעור ביצה, ואולם עם קליפתן יש

העור והרוטב

חטי דשמעון בן שטח — כשמי כליות של שור הגדול, נמסכת תענית (כגא עיין סס). השתא דאתית להכי — מתרינגא לך נמי: דהא דקאמר "חטין נקליפתן" — לאו דלגטרפו שני חטין עם שומריהם, אלא אם יש בין חטה אחת וקליפתה כזילה, כגון חטין דשמעון בן שטח — מאטרף שומר לחטין. לא שנו אלא עצם דהוי יד אבל נימא —

מי איכא פביצה אוכלין בחד דרא? — בַּחְטִי דְשִׁמְעוֹן בֶּן שֵׁטַח. הַשְּׁתָא דְאֶתִית לְהָכִי, חֲדָא חֲטָה נְמִי — יַבְחֲטִי דְשִׁמְעוֹן בֶּן שֵׁטַח.

א **יְגוּפָא, שְׁנֵי עֲצָמוֹת וְעֲלִיהֶן שְׁנֵי חֲצָאֵי זִיתִים, וְהַכְּנִים רְאִשֵׁיהֶן שְׁנִים לְבֵית, וְהַבֵּית מְאָהִיל עֲלֵיהֶן — הַבֵּית טָמֵא. יְהוּדָה בֶּן נְקוּסָא אָמַר מְשׁוּם רַבִּי יַעֲקֹב: הֵיאָךְ שְׁנֵי עֲצָמוֹת מְצַטְרְפִין לְכִזְיַת? אָמַר רִישׁ לְקִישׁ: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא עֶצֶם דְּהָוֵי יָד, אֲבָל נִימָא — לֹא הָוּיָא יָד. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֶפִּילּוּ נִימָא נְמִי הָוּיָא יָד. אִיתִיבֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ: יַעֲרֹר שְׁיִישׁ עֲלָיו פְּזִית בְּשָׂר, הַנוֹגֵעַ בְּצִיב הַיּוֹצֵא מִמְּנֹו וּבְשַׁעְרָה שְׁפָנְגְדוֹ — טָמֵא. מַאי לָאו מְשׁוּם יָד? — לֹא, מְשׁוּם שׂוֹמֵר, — וּמִי אִיכָא שׂוֹמֵר עַל גְּבִי שׂוֹמֵר? — חֲלַחֲוִלִי מְחַלְחַל. מִתְקִיף לָהּ רַב אַחָא בַר יַעֲקֹב: אֶלָּא מַעְתָּה תְּפִלִּין הִיכִי פְתִיבִין? הָא בְּעֵינָן פְּתִיבָה תְּמָה, וְלִיכָא! אֲשַׁתְּמִיטְתִּיהּ הָא דְאֲמַרִי בַּמְעַרְבָא: יְכַל נֶקֶב שֶׁהָדִי עוֹבֵר עָלָיו — אֵינּוּ נֶקֶב. וְאִיבְעִית אֵימָא: כּוּלִיָּהּ מְשׁוּם יָד, כְּדַאֲמַר רַבִּי אֶלְעָא בַּמְלָאֵי שְׁבִין הַמְלָאִים, הָכִי נְמִי: בְּנִימָא שְׁבִין הַנִּימִין. וְהִיכָא אַתְמַר דְּרַבִּי אֶלְעָא? אַהָא: "מְלָאֵי שְׁבִשְׁבָלִים — מִיטְמָאִין וּמִטְמָאִין וְאֵינָן מְצַטְרְפִין. — מְלָאֵי לְמַאי חֲזִי? אָמַר רַבִּי אֶלְעָאי — בַּמְלָאֵי שְׁבִין הַמְלָאִים.**

ב **לִישְׁנָא אַחְרִינָא אָמְרִי לָהּ: הָכִי נְמִי מְסַתְבְּרָא דְמְשׁוּם שׂוֹמֵר, דְּאֵי סִלְקָא דְעֵתְהָ מְשׁוּם יָד, נִימָא אַחַת לְמַאי חֲזִי? — כְּדַאֲמַר רַבִּי אֶלְעָא בַּמְלָאֵי שְׁבִין הַמְלָאִין, הָכָא נְמִי — בְּנִימָא שְׁבִין הַנִּימִין. וְהִיכָא אִיתְמַר דְּרַבִּי אֶלְעָאי? אַהָא. דִּתְנָן: "הַמְלָאֵי שְׁבִשְׁבָלִים — מִיטְמָאִין וּמִטְמָאִין וְאֵין מְצַטְרְפִין. — מְלָאֵי לְמַאי חֲזִי? אָמַר רַבִּי אֶלְעָאי: בַּמְלָאֵי שְׁבִין הַמְלָאִים.**

ג **וְאִיכָא דְמַתְנֵי לָהּ**

פרק תשיעי

ושואלים: ומי איכא [והאם יש] כשיעור ביצה אוכלין בחד דרא [בשורה אחת] של חיטה? ומשיבים: כן, כגון **בחטי** [בחזיטין] שהיו בזמנו של שמעון בן שטח, שהיו גדולות ביותר. ומעירים: השתא דאתית להכי [עכשיו שהגענת לכאן] לתרין כך, מעתה שוב אין צורך להסביר את דברי החכם של בית מדרשו של ר' ישמעאל שמדובר בשדרה של חיטה, ובהרכה גרגרים הנתונים בה, אלא בגרגר חדא [אחד] של חטה נמי [גם כן] יכול אתה להסביר את דברי חכם זה, וכגון **בחטי** [בחזיטין] שהיו בזמנו של שמעון בן שטח שהיו גדולות מאד.

א למעלה (ק,חב) אגב דיון הובאה מחלוקתם של חכמים ויהודה בן נקוסא, ועתה דנים בהלכה זו **גופא** [לגופה]. שנינו: שני עצמות ועליהן שני חצאי זיתים, והכניס ראשיהן שנים לבית, והבית מאהיל עליהן — לדעת חכמים הבית טמא בטומאת אוהל, ומטמא את הנמצא בתוכו, שכן שני חצאי הזית מצטרפים לשיעור כזית, המטמא בטומאת אוהל. ואילו יהודה בן נקוסא אומר משום [בשם] ר' יעקב: היאך [יציא] שני חצאי זית הנמצאים בשני עצמות נבדלות מצטרפין לכזית? ומכאן נסיק שעצם שיש עליה בצידה האחד שיעור שלם של כזית בשר מן המת, ועמד והכניס לתוך הבית את צידה האחר של העצם שאין בו בשר מן המת — מטמאה את הבית בטומאת אוהל, לרעת הכל. ובענין זה אמר ריש לקיש: לא שנו שכן הדין, אלא רק בעצם, ומשום דהוי [שהיה]ין משמשת כיד לבשר המת. אבל נימא [שערה] שעל ראשה האחד נמצא בשר מן המת בשיעור כזית, והכניס לתוך הבית את ראשה השני של השערה — אין הבית נטמא בכך, שכן השערה לא הויא [אינה נהיית] יד לבשר. ואילו ר' יוחנן אמר שאפילו נימא נמי הויא [שערה גם כן הינה] יד לבשר, ונטמא הבית בכך. **איתבייה** [הקשה לו] ר' יוחנן לריש לקיש ממה ששינוי כי עור שיש עליו כזית בשר, הנוגע בציב (חוט בשר) היוצא ממנו, מן הבשר, וכן הנוגע בשערה שנמצאת כנגדו, מעברו האחר של העור שבו נמצאת חתיכת הבשר — טמא. ויש לדייק בדברים: מאי לאו [האם לא] הסיבה לכך שהנוגע בציב נטמא בכך, הרי זה משום יד, והרי זה שלא כדברי ריש לקיש שאמר שאין השערה נחשבת יד לבשר! משיב ריש לקיש לשאלה זו: לא, אין זה משום שהשערה משמשת כיד לבשר, אלא משום שהיא משמשת

כשומר לבשר. ותוהים על הסבר זה: והרי העור הוא השומר על הבשר, ואילו השערה נמצאת מעל העור, ומי איכא [והאם יש] שומר על גבי שומר? ומשיבים: **הלחולי מחלחל** [מחלחלת] השערה מבעד לעור ומגיעה עד לבשר, ואף היא שומרת על הבשר בחלקה שלה. מתקיף לה [ומקשה על כך, על תשובה זו] רב אחא בר יעקב: אלא מעתה שאמרנו כי יש נקבים בעור שדרכם השערה מחלחלת מבעד לעור ומגיעה לבשר עצמו, תפילין היכי כתבינן [אין] אנו כותבים? ה**א בעינן** [הרי אנו צריכים] בכתיבת התפילין שתהא זו כתיבה תמה (רצופה ושלמה), שלא יהיה דבר המפסיק בתוכה, **וליכא** [ואין כאן]. שכן הנקבים המשמשים למעבר השערות בעור מפסיקים בתוך הכתיבה! ומעירים: אשתמיטתיה [ונשמת ממנו, מרב אחא בר יעקב שהקשה כן] ה**א אינו** נחשב נקב לענין פסול בכתיבה. **ואיבעית אימא** [ואם תרצה אומר] תשובה אחרת לשאלת ר' יוחנן על ריש לקיש מדברי משנה זו: כל המשנה כוליה [כולה] המטמאת את הנוגע בציב או בשערה, מדברת בטומאה משום יד, ולא משום שומר. ואולם אין בכך משום קושיה על שיטת ריש לקיש הסבור שאין השערה נחשבת כיד, שכן הסבר הדברים הוא כדרך שאמר ר' אלעא בפירוש משנה אחרת, שמדובר בה **במלאי** (בשערה) **שביין המלאים** (וכפי שיוסבר להלן), **הכא נמי** [כאן, במשנה זו לענין טומאת הנוגע בשערה, גם כן] יש לומר שאין המדובר בשערה אחת בודדת, אלא **בנימא** [בשערה] **שביין הנימין** [שערות] מרוכות, ובאמצעות כל אותן שערות ניתן להחזיק את הבשר (ובאותה עת, השערות הללו לא תינתקנה ממקומן), ולכך הריהו משמשות כיד. ואומרים: **והיכא אתמר** [והיכן נאמר] דבריו אלה של ר' אלעא במקורם? ומשיבים: אהא [על משנה זו] ששינוי בה כי המלאי (השערות שבראש השיבולת) **שבשבלים** הריהם מיטמאין מן האוכל, שאם נגעה טומאה בשיבולים נטמאו גם שערותיהן, ומטמאין את השיבולים אם נגעה טומאה בשערות, ואולם הם אינן מצטרפין לשיבולים להשלימן לשיעור טומאה, וכדין יד. ושאלו בבירור משנה זו: **מלאי למאי חזי** [נקמה לאיזה שימוש הוא דאין] שיחשב בו כיד לשיבולים? ועל כך **אמר ר' אלעאי** בתשובה: אין המדובר במלאי אחד בודד, שאינו ראוי לשמש כיד לשיבולת, אלא **במלאי שביין המלאים**, בקבוצה מרוכות של שערות שבראשי השיבולת, ואלה מסוגלות לאחוז בהן את השיבולת בלא שתניתקנה ממנה.

ג ומביאים אופן נוסף בו נשתנה מחלוקתם של ר' יוחנן וריש לקיש, ודרך הדין שבעקבות מחלוקתם. שכן **איכא דמתני לה** [יש ששונים אותה] את מחלוקתם של ר' יוחנן וריש לקיש שהיו כדניר זהב, ועם שומריהם יש בהם כביצה. מטעם שומר מיהא ליטמא! ויש לומר: דלעיל מיירי בנוגע בנימא שלא כנגד הבשר, וכן פירש בקונטרס. ואם תאמר: ורבי יוחנן דמוקי לה משום יד, אמאי נקט "ובשער שכנגדו"? וצריך לומר: דכ"שכנגדו" — לאו דוקא, כדפירש בקונטרס. **איכא** דמתני לה אמתניתין כו' עד לא שנו אלא עצם — הכי נמי הוא מצי לממנר: "לא שנו אלא קרנים וטלפים", שהן עצמן משום שומר. אלא איידי דנקט לעיל "לא שנו אלא עצם" נקט נמי הכא "עצם". **דאמרי במערבא** (הלכה זו שאמרן בארץ ישראל) כי **כל נקב שהדיו עובר עליו ומכסה אותו** — אינו נחשב נקב לענין פסול בכתיבה. ואיבעית אימא [ואם תרצה אומר] תשובה אחרת לשאלת ר' יוחנן על ריש לקיש מדברי משנה זו: כל המשנה כוליה [כולה] המטמאת את הנוגע בציב או בשערה, מדברת בטומאה משום יד, ולא משום שומר. ואולם אין בכך משום קושיה על שיטת ריש לקיש הסבור שאין השערה נחשבת כיד, שכן הסבר הדברים הוא כדרך שאמר ר' אלעא בפירוש משנה אחרת, שמדובר בה **במלאי** (בשערה) **שביין המלאים** (וכפי שיוסבר להלן), **הכא נמי** [כאן, במשנה זו לענין טומאת הנוגע בשערה, גם כן] יש לומר שאין המדובר בשערה אחת בודדת, אלא **בנימא** [בשערה] **שביין** [שערות] מרוכות, ובאמצעות כל אותן שערות ניתן להחזיק את הבשר (ובאותה עת, השערות הללו לא תינתקנה ממקומן), ולכך הריהו משמשות כיד. ואומרים: **והיכא אתמר** [והיכן נאמר] דבריו אלה של ר' אלעא במקורם? ומשיבים: אהא [על משנה זו] ששינוי בה כי המלאי (השערות שבראש השיבולת) **שבשבלים** הריהם מיטמאין מן האוכל, שאם נגעה טומאה בשיבולים נטמאו גם שערותיהן, ומטמאין את השיבולים אם נגעה טומאה בשערות, ואולם הם אינן מצטרפין לשיבולים להשלימן לשיעור טומאה, וכדין יד. ושאלו בבירור משנה זו: **מלאי למאי חזי** [נקמה לאיזה שימוש הוא דאין] שיחשב בו כיד לשיבולים? ועל כך **אמר ר' אלעאי** בתשובה: אין המדובר במלאי אחד בודד, שאמנם אין הוא כשלעצמו ראוי לשמש כיד לשיבולת, אלא **במלאי שביין המלאים**, בקבוצה מרוכות של שערות שבראשי השיבולת, ואלה מסוגלות לאחוז בהן את השיבולת בלא שתניתקנה ממנה.

ג ומביאים אופן נוסף בו נשתנה מחלוקתם של ר' יוחנן וריש לקיש, ודרך הדין שבעקבות מחלוקתם. שכן **איכא דמתני לה** [יש ששונים אותה] את מחלוקתם של ר' יוחנן וריש לקיש שהיו כדניר זהב, ועם שומריהם יש בהם כביצה.

עיונים

בחטי דשמעון בן שטח מסופר במסכת תענית (כגא) כי בימי שמעון בן שטח יעשו חיטים ככליות, ושעורים כגרעיני זיתים, ועדשים כדנירי זהב". ונמסר עוד כי "צוררו מהם" מאותם פירות, ששימרו אותם לשמש ידוגמא לדורות, להדיע כמה החטא גורם" שאין בדורות המאוחרים פירות שכאלה.

והוסיפו ראשונים כי אף שאמרו בסוגייתנו שבדברי החכם של בית המדרש של ר' ישמעאל שאמר "חיטה בקליפתה" מדובר בחיטה כגון זו שהיתה בימי שמעון בן שטח (שהיה גדולה ככליה), יש לומר כי אף זה שאמר "שעורה בקליפתה" הכוונה לשעורה כגון זו שהיתה בימי שמעון בן שטח (שהיה גדולה כגרעין זית), וכמו כן זה שאמר "עדשים בקליפתן" הכוונה לעדשים כגון אלה שהיו בימי שמעון בן שטח (שהיה גדולן כדנירי זהב). אכן אף שגם בשעורים ועדשים שכאלה אין כשיעור ביצה, ואולם עם קליפתן יש

חולין

מסורת הש"ס

- ↑ תענית כגא.
- ↑ תוספתא אהלות פ"ד, ח. חולין קיח,ב.
- ↑ חולין קכא. קכד,א.
- ↑ תוי"כ פ"יא, כה.
- ↑ שבת קח,א. חולין קכא,א. ירושלמי מגילה פ"יא ה"ט. ילק"ש תורה תמו.
- ↑ עוקצין פ"יא מ"ג. חולין קכא.
- ↑ שם.

גרוסות

והכניס ראשיהן שנים
בכתי"מ: **והכניס ראשיהן ויש בכתי"ו: והכניס שני ראשיהן.**

משום רבי יעקב
בכתי"מ: **משום ר' שמעון.**

אפילו נימא
בכתי"מ: **נימא נמי.**

הנוגע בציב
יש בכתי"ו: **הנוגע בעצם בציב.**

הא בעינן כתיבה
בכתי"מ: **וכתבתם הא בעינן.**

אלעא
בכתי"מ: **אלעאי** ויש בכתי"ו: **אילעא** וכן יש: **אילעאי** וכן: **אלעזר.**

והיכא איתמר דרבי אלעא
— **שבין המלאים** בכתי"מ חסר כל הקטע.

אמרי לה הכי נמי מסתברא
בכתי"מ: **אמרי לה כל נקב שהדיו עובר עליו אינו נקב הי"ג מסתברא.**

נימא אחת למאי חזי
בכתי"מ: **נימא למאי חזיא.**

שבשבלים
ומטמאין ואין מצטרפין

בכתי"מ: **שבשובלין**

מטמאין ולא מצטרפין ויש בכתי"ו:

שבשבלין טמא ומטמא ומצטרף.

לשון

מלאי
מובנה של המלה "מלאי" הריהו החלק דמיו שיער היוצא מן השיבולת של צמחי הדגן השונים. ובאה המלה גם בצורת "מלעין" או "מלעין". ויש שאמרו כי עיקרה של המלה הוא "מלע" או "מלא" ואילו הצורה "מלאי" או "מלעין" היא לשון רבים. וכן עולה מלשון המשנה שלפנינו.

ארישים

שמעון בן שטח

שיא הסנהדרין בזמן המלך אלכסנדר ינאי. שמעון בן שטח היה מחשובי מנהיגי ישראל ובין גדולי מעמיודי התורה שבעל"פה. הוא היה מנהיג תקיף, אשר עמד על קיום דקדוקי דיני תורה ועשה רבות כנגד כל סטיון לערער את תוקף ההלכה המקובלת, בין על ידי לחץ מבחוץ ובין על ידי פורשים מכל סוג, בתוך המחנה.

בתקופתו ביער את הכיבוש מן הארץ בתוקף גיורת מיוחדת, ואף העמיד את דיני בניית העדות על מכוכם. כמו כן שיקבל ונתן תוקף יתר לכתובת האשה. בשל עמידתו על כוחה המחייב של הסנהדרין, אף הזמין לדון את המלך ותבע ממנו שיתנהג כאחד העם בניתנת כבוד לבית הדין. בשל כך ובשל חטיבות רבות אחרות התנגש עם המלך ינאי והיה נאלץ פעמים אחדות להסתתר מפחד נקמת המלך. ואולם כפי שאפשר לראות גם כאן, לא ויתר לא בגלל אימונים ולא על ידי כיבודים ודברי חלקות.

אף שאחותו (שלום ציון המלכה) היתה אשת ינאי, היה שמעון בן שטח עוסק באומנותו שהייתה כרוכה כנראה בעיבוד עורות. אחרי מות ינאי המשיכה אשתו שלום-ציון למשול בעם, ותקופת מלכותה, כאשר ההנהגה הפנימית היתה בידי שמעון בן שטח, נחשבה מכל הבחינות כתקופה של אושר בתולדות האומה.